

CONCEPT

Accountantsverslag 2024

Gemeente Leidschendam-Voorburg, 13 juni 2025

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Leidschendam-Voorburg
Postbus 1005
2260 BA LEIDSCHENDAM

Onderwerp
Accountantsverslag 2024

Datum
13 juni 2025

Ons kenmerk

Behandeld door
P.A. Naaktgeboren RA
[redacted]
[redacted] [@deloitte.nl](mailto:[redacted]@deloitte.nl)

drs. A.J. Schutgens RA
[redacted]
[redacted] [@deloitte.nl](mailto:[redacted]@deloitte.nl)

Geachte leden van de gemeenteraad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2024 van de gemeente Leidschendam-Voorburg. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2024 van de gemeente Leidschendam-Voorburg.

De jaarrekening 2024 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Leidschendam-Voorburg. Bij deze jaarrekening hebben wij op juni 2024 een goedkeurende controleverklaring voor het getrouwe beeld verstrekt.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging gedateerd op 17 oktober 2024.

Wij hebben het concept van dit accountantsverslag besproken met de concerncontroller, teamleider Financiële Administratie en de wethouder Financien. Wij hebben het concept van dit rapport toegelicht aan de Commissie Audit en Rekening tijdens de vergadering van 18 juni 2024.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. A.J. Schutgens RA

Inhoudsopgave

	Kernpunten van de jaarrekeningcontrole	4
	• <u>Kernpunten van de jaarrekeningcontrole</u>	5
	Bestuurlijke samenvatting	6
	• <u>Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen</u>	7
	Bevindingen jaarrekeningcontrole	10
	• <u>De financiële positie van uw gemeente</u>	11
	• <u>Belangrijkste bevindingen uit onze controle</u>	17
	• <u>Overige bevindingen</u>	23
	Interne beheersing	25
	• <u>Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing</u>	26
	Bijlagen	28
	• <u>Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen</u>	29
	• <u>Bijlage A2 - Onzekerheden in de controle</u>	30
	• <u>Bijlage A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen</u>	31
	• <u>Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2024</u>	33
	• <u>Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging</u>	36

Kernpunten van de jaarrekeningcontrole

Kernpunten van de jaarrekeningcontrole

In dit hoofdstuk zijn de kernpunten van de jaarrekeningcontrole overzichtelijk weergegeven. Deze kernpunten lichten wij in het vervolg van dit accountantsverslag nader toe.

Categorie	Onderwerp	Observatie en/of aanbeveling
Algemeen	1. Controleverklaring	1. Wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring bij de jaarstukken 2024.
	2. Rechtmatigheid	2. Het college heeft in haar rechtmatigheidsverantwoording geen rechtmatigheidsfouten gerapporteerd groter dan de verantwoordingsgrens.
	3. Onrechtmatigheden 2024	3. De financiële onrechtmatigheden 2024 ad € 1,6 miljoen hebben betrekking op a) begrotingsoverschrijdingen ad € 0,7 miljoen; b) kredietoverschrijdingen ad € 0,3 miljoen; en c) aanbestedingsfouten ad € 0,6 miljoen.
	4. Frauderisicomanagement	4. De gemeente heeft geen frauderisicoanalyse opgesteld, maar besteedt wel aandacht aan frauderisico's en integriteit.
	5. Controlewerkzaamheden fraude	5. Wij hebben controlewerkzaamheden uitgevoerd op frauderisico's. Deze controlewerkzaamheden hebben geen aanwijzingen voor fraude opgeleverd.
Proces	1. Samensteldossier	1. Bij de start van de jaarrekeningcontrole lagen er geen volwaardige concept jaarstukken 2024. Ook de onderbouwing van de cijfers en de toelichtingen in de jaarstukken was bij de start niet volledig en voldeed niet volledig aan onze verwachtingen. Dit heeft geleid tot inefficiënties en een langere doorlooptijd van de controle.
	2. Samenwerking VIC	2. De samenwerking met de medewerkers verbijzonderde interne controle van concern control is voor verbetering vatbaar. Er is te weinig coördinatie en afstemming vanuit de gemeente. Wij kunnen momenteel niet optimaal gebruik maken van de werkzaamheden van de verbijzonderde interne controle.
	3. Evaluatie	3. We gaan de controle 2024 inclusief de samenwerking met de verbijzonderde interne controle met de gemeente evalueren.
ERPx	1. Nieuwe financiële applicatie	1. De overgang naar de nieuwe financiële applicatie (ERPx) heeft een grote impact op de financiële afdeling. Reguliere taken zijn blijven liggen of hebben minder aandacht gekregen. De overgang is nog niet helemaal afgerond, want de applicatie levert nog niet alle benodigde en gewenste functionaliteiten.
Financiën	1. Financiële positie	1. De vermogenspositie van uw gemeente is ongewijzigd. Het eigen vermogen ultimo 2024 is gelijk aan het eigen vermogen ultimo 2023.
	2. Realiteitsgehalte begroting	2. De werkelijke lasten zijn circa 9% lager dan de begrote lasten. De verschillen zijn toereikend toegelicht in de jaarstukken.
	3. Investeringsplan	3. Ook de investeringen blijven met een realisatie van 70% achter ten opzichte van het investeringsplan 2024-2028.
	4. Kengetallen	4. De financiële kengetallen zijn als gevolg van de onderschrijdingen bij de programma's en de investeringen gunstiger dan begroot.
Bevindingen	1. Aanbestedingen	1. De gemeente heeft enkele inkoopopdrachten op onjuiste wijze aanbesteed. Wij dringen aan op maatregelen om de onrechtmatigheden op te lossen.
	2. Sociaal domein	2. De gecontroleerde informatie over de jeugdzorg is later dan gepland beschikbaar gekomen. Dit blijft een grote afhankelijkheid.
	3. Grondexploitaties	3. De parameters en ramingen van de grondexploitaties zijn deugdelijk onderbouwd. De verwachte plansaldi zijn aannemelijk.
	4. Achterstallig onderhoud	4. Voor het achterstallig onderhoud aan de wegen is in 2024 een voorziening van € 5,4 miljoen gevormd. In komende jaren zal goed inzicht gegeven moeten worden in de realisatie van het inhalen van het achterstallig onderhoud wegen en in de realisatie van het geplande reguliere onderhoud wegen.

Bestuurlijke samenvatting

Bestuurlijk relevante bevindingen
en aanbevelingen jaarrekeningcontrole

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Getrouwheid

- Wij hebben een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor het getrouwe beeld van de jaarrekening, inclusief de daarin opgenomen rechtmatigheidsverantwoording van het college.
- De gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 3,1 miljoen respectievelijk € 9,3 miljoen.
- Naast onze opdrachtbevestiging zijn het Bado en de controleverordening dat door de gemeenteraad is vastgesteld, bepalend (geweest) voor onze controle.
- Wij hebben tijdens onze controle van de WNT geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd die de materialiteitsgrens conform het controleprotocol WNT te boven gaan.

Rechtmatigheid

- Het college van burgemeester en wethouders heeft in haar rechtmatigheidsverantwoording geen fouten gerapporteerd groter dan de verantwoordingsgrens.
- In de paragraaf bedrijfsvoering in het jaarverslag zijn de bevindingen groter dan de rapporteringstolerantie toegelicht door het college.
- De gehanteerde verantwoordings- en rapportagegrens bedraagt € 3,1 miljoen respectievelijk € 250.000.
- Wij hebben de conclusies van het college in ons getrouwheidsoordeel betrokken waaruit geen materiële tekortkomingen zijn gebleken.
- Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd ten aanzien van de SiSa-bijlage die als bijlage bij de jaarstukken is opgenomen. In [Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2024](#) is de voorgeschreven tabel met fouten en onzekerheden opgenomen.

Welke aandachtspunten zien wij?

- Wij onderkennen de volgende belangrijke aandachtspunten:
- Voor een efficiënte en effectieve controle moet bij de start van de controle volwaardige conceptjaarstukken en een goede en volledige onderbouwing van de cijfers en toelichtingen beschikbaar zijn. De implementatie van de nieuwe financiële applicatie heeft een negatieve invloed gehad op het proces 2024, maar dit verklaart zeker niet alles. Wij zullen het proces met de gemeente evalueren om te komen tot afspraken en maatregelen voor de controle 2025.
 - De samenwerking met de medewerkers van de Verbijzonderde Interne Controle moet verbeterd worden. Wij kunnen momenteel te weinig gebruik maken van hun werkzaamheden, waardoor wij aanvullende controlewerkzaamheden moeten uitvoeren. De belangrijkste maatregel is een goede en frequente coördinatie vanuit de gemeente, waarbij een gemeenschappelijke aanpak ontstaat ten aanzien van reikwijdte, planning en diepgang van de controle.
 - De restpunten ten aanzien van de implementatie van de nieuwe financiële applicatie moeten snel opgelost worden, zodat de financiële afdeling kan terugkeren naar de reguliere taken. Ook kunnen dan de benodigde en gewenste functionaliteiten van de applicatie gebruikt worden, zoals de geautomatiseerde koppelingen van andere applicaties met het financieel pakket ERPx.
 - Er zijn maatregelen nodig om de aanbestedingsfouten op te lossen. Enerzijds moeten de geconstateerde fouten opgelost worden door bijvoorbeeld nieuwe aanbestedingen uit te schrijven. Anderzijds zijn er maatregelen in het proces nodig om herhaling te voorkomen. Een mogelijke maatregel is het verplicht inschakelen van inkoopadviseurs.
 - De afhankelijkheid van het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden is een kwetsbaar punt. De gemeente is afhankelijk van de productieverantwoordingen van de zorgaanbieders, het servicebureau en hun accountants.
 - De general IT controls vormen het fundament van de IT-omgeving van uw gemeente. Wij hebben deze general IT controls onderzocht en concluderen dat de in 2023 gedane aanbevelingen nog niet zijn opgevolgd. Het gaat dan om aanbevelingen in het kader van toegangsbeheer, toekennen en afnemen van rechten en changemanagement.
 - Het college zal vanaf 2025 goed inzicht moeten geven in de realisatie van het inhalen van het achterstallig onderhoud wegen en in de realisatie van het geplande reguliere onderhoud wegen, zodat de gemeenteraad haar controlerende rol op dit punt goed kan invullen.
 - In de jaarstukken zou een duidelijkere relatie gelegd moeten worden tussen het Water- en Rioleringsplan 2022-2027, de realisatie in het kader van riolering tot en met 2024 en de voorziening riolering (ultimo 2024 ad € 3,9 miljoen).

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Financiële positie	- De financiële positie ultimo 2024 is ten opzichte van 2023 niet gewijzigd. Het eigen vermogen is gelijk gebleven. - De beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2024 bedraagt € 62 miljoen (2023: € 69 miljoen). De weerstandscapaciteit is hoger dan de door de gemeente Leidschendam-Voorburg onderkende risico's van € 10 miljoen (2023: € 8 miljoen). De ratio is gedaald naar 6,2 (2023: 8,5).
Realiteitsgehalte begroting	- Uit het overzicht van baten en lasten over 2024 blijken afwijkingen in zowel de lasten, baten als saldi. Deze onderschrijdingen doen zich voor bij de meeste programma's. De werkelijke lasten zijn 9% lager dan begroot. - Bij de investeringen is ook sprake van een onderschrijding. De geraamde uitgaven 2024 bedragen € 14 miljoen, terwijl in werkelijkheid € 10 miljoen is uitgegeven (circa 70%). - Het realistisch ramen en/of het vergroten van de realisatiekracht blijft een aandachtspunt voor de gemeente.
Jaarstukken 2024	- Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van uw gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn. Wij hebben het door het college en het ambtelijk management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij zijn van mening dat de verslaggevingsvraagstukken en de toegepaste inschattingen goed onderbouwd en redelijk zijn, en consistent zijn gebruikt. - De verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening 2024. De grondslagen zijn toegepast met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. De grondslagen zijn aanvaardbaar. - Op basis van de Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.
Frauderisicoanalyse	- De gemeente beschikt niet over een frauderisicoanalyse. Wij adviseren om een frauderisicoanalyse op te stellen. Tevens adviseren wij om centraal inzicht te verkrijgen in alle bestaande onderdelen van het frauderisicomanagement en te evalueren of aanvullende maatregelen nodig zijn. - Wij onderkennen in onze controle alleen een frauderisico van management override of controls. Het management is door haar positie in staat om interne controles te omzeilen of te negeren, met het doel om boekhoudkundige gegevens te manipuleren en zo frauduleuze financiële overzichten op te stellen. Ook als de interne controles deugdelijk lijken te functioneren. Wij verrichten hiertoe gegevensgerichte controlewerkzaamheden uit. Tijdens onze controle 2024 zijn door ons geen fraudegevallen geconstateerd.
Overgang naar nieuwe financiële applicatie	- De gemeente is per 1 januari 2024 overgestapt naar een nieuwe financiële applicatie (ERPx). Dit heeft veel tijd van de financiële medewerkers gevraagd. Sommige reguliere taken zijn niet of met minder aandacht uitgevoerd. De overgang is nog niet helemaal afgerond, want de applicatie levert nog niet alle benodigde en gewenste functionaliteiten. - Wij hebben controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van de conversie van de data van de vorige applicatie naar de nieuwe applicatie. Wij hebben vastgesteld dat de data van de vorige applicatie aansluit met de data van de nieuwe applicatie. De verschillen zijn door de gemeente toereikend verklaard.
Interne beheersing	Op basis van de interim-controle 2024 hebben wij een managementletter uitgebracht met aanbevelingen voor verbetering van de interne beheersing. Onze belangrijkste bevindingen zijn ook in dit accountantsverslag opgenomen.
Overig	- Zie de bijlagen A bij dit accountantsverslag waaruit blijkt welke niet-gecorrigeerde bevindingen, onzekerheden en tekortkomingen in de toelichtingen wij hebben geconstateerd. - In bijlage C is onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging te vinden.

Bevindingen jaarrekeningcontrole

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is niet gewijzigd

Het BBV, de verslaggevingsregels voor gemeenten, maakt een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd. De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming.

Het gerealiseerd saldo van baten en lasten over het boekjaar 2024 is nihil. Per saldo is tussentijds € 13 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2024 € 13 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het overzicht hiernaast hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen. De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2024 circa 61% van het balanstotaal (ultimo 2023: 64% van het balanstotaal) en is daarmee licht gedaald ten opzichte van 2023.

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde saldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde saldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemming. Deze tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit de onttrekkingen aan en stortingen in reserves gedurende het boekjaar. Deze mutaties in reserves vinden plaats op basis van door gemeenteraad genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de eerdere politieke besluitvorming. Wat het voorgaande concreet betekent voor uw gemeente hebben wij in het overzicht hiernaast weergegeven.

Eigen vermogen (x € 1 miljoen)	2021	2022	2023	2024
Eigen vermogen per 1 januari	227	222	223	224
Tussentijdse resultaatbestemming	-/- 7	-/- 5	-/- 10	-/- 13
Gerealiseerd resultaat	2	6	11	13
Saldo van baten en lasten	-/- 5	1	1	0
Eigen vermogen per 31 december	222	223	224	224

Exploitatieresultaat (x € 1 miljoen)

Totale baten	286
Totale lasten	-/- 286
Saldo baten en lasten	0
Af: stortingen in reserves	-/- 22
Bij: onttrekkingen aan reserves	35
Saldo mutaties reserves	13
Gerealiseerd resultaat	13

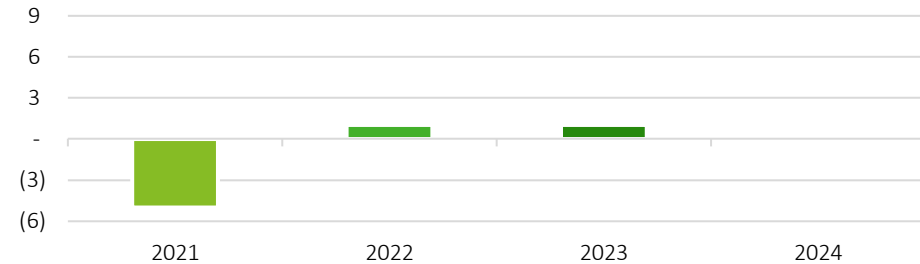
Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Het overzicht van baten en lasten over het boekjaar 2024 laat een nihil gerealiseerd saldo van baten en lasten zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 13 miljoen (begroting na wijziging).

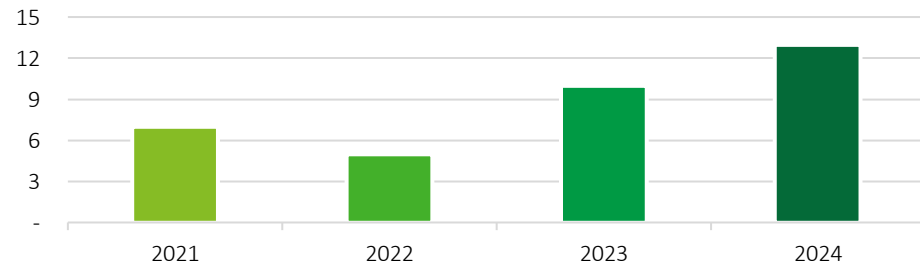
De jaarrekening 2024 sluit – na verwerking van de mutaties in reserves – met een voordelig gerealiseerd resultaat van circa € 13 miljoen.

In de programmaverantwoording geeft het college per ambitie op hoofdlijnen een verklaring voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging. In de paragraaf bedrijfsvoering heeft het college de rechtmatigheid van de begrotingsafwijkingen nader toegelicht.

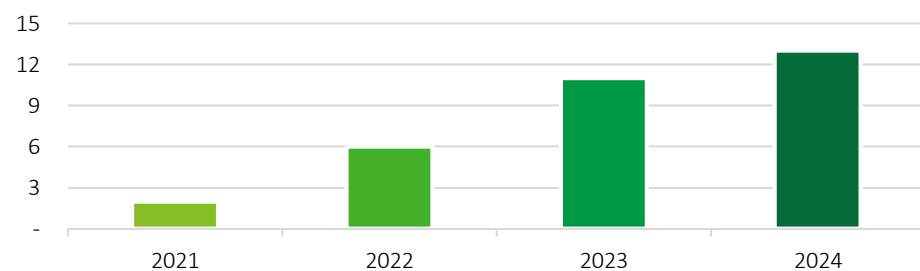
**Gerealiseerd saldo baten en lasten
(x € 1 miljoen)**

**Mutaties in reserves
(x € 1 miljoen)**

**Gerealiseerd resultaat
(x € 1 miljoen)**

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Als sprake is van een forse schuld en veel eigen vermogen (totaal van algemene en bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de 'druk' van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is ook van belang te kijken naar de structurele baten en lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de het saldo van de structurele baten en lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van leningen) te dekken.

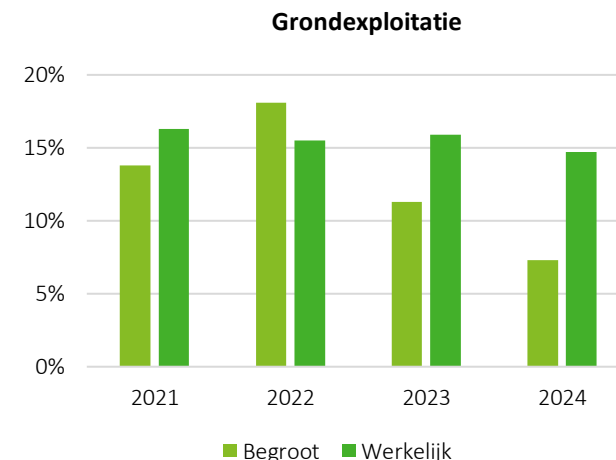
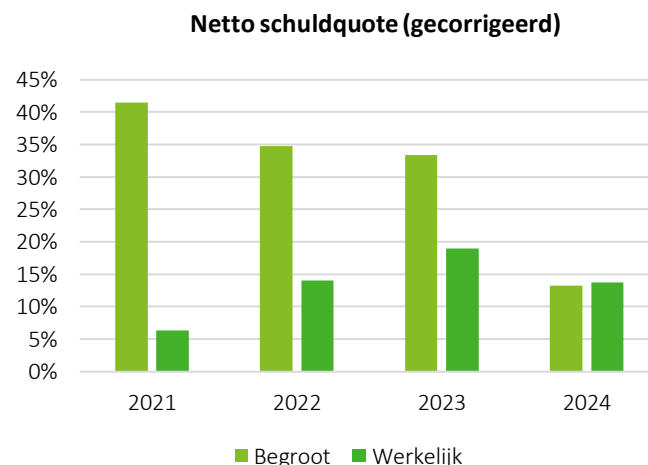
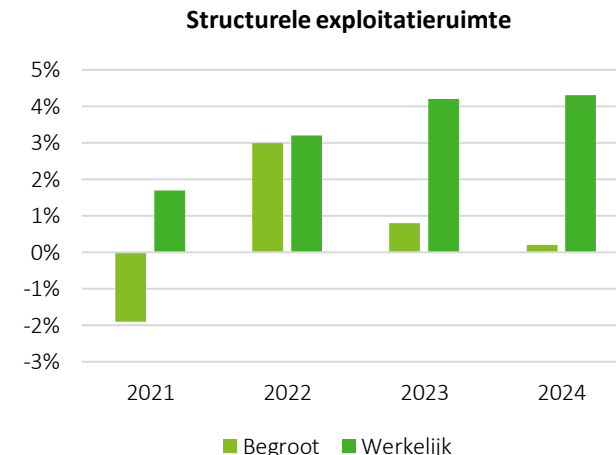
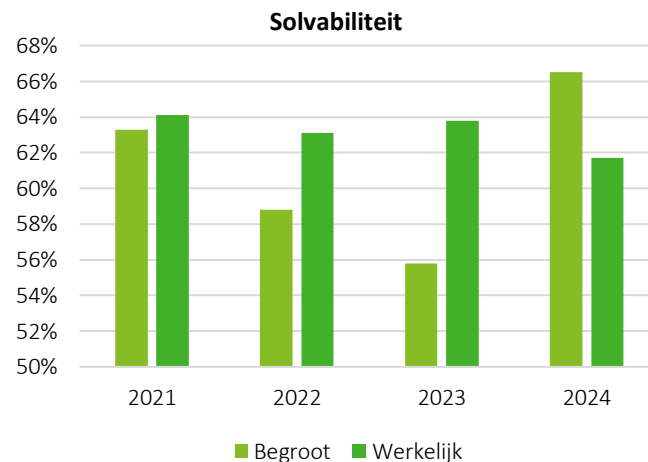
Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie is ten opzichte van de jaarlijkse (geraamde) baten. Het kengetal is een indicator van de boekwaarde van de grondexploitaties die nog terugverdiend moeten worden. Een lager kengetal betekent dat de verhouding tussen de boekwaarde van de grondexploitaties en de totale opbrengsten gunstiger is geworden.

Conclusie

De gemeente heeft relatief veel eigen vermogen en weinig schulden. De realisatie van de structurele exploitatieruimte en de grondexploitatie ligt hoger dan begroot als gevolg van het niet volledig realiseren van de begroting. De financiële positie van de gemeente is gezond.

Kengetallen voor gemeente Leidschendam-Voorburg | Begroot en werkelijk over de periode 2021-2024

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Voorspellende waarde van uw begroting

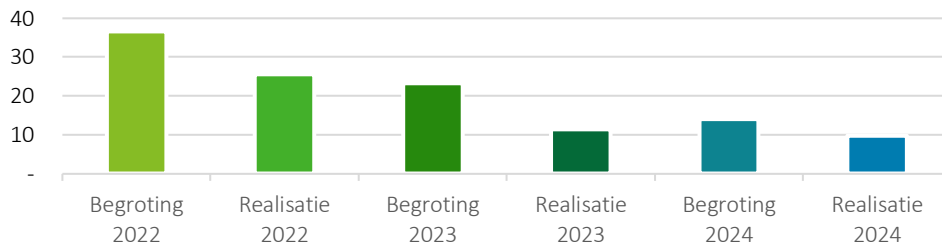
De begroting is voor uw gemeente een belangrijk sturingsinstrument. Het is een kaderstellend document waarmee de gemeenteraad financiële en beleidsmatige kaders vaststellen waarbinnen het college haar beleid en doelen kan realiseren.

De gemeenteraad heeft de focus gelegd op het realiseren van de gestelde doelen. De realiteit hiervan is echter niet altijd in balans met de beschikbare capaciteit en mogelijkheden. Hiermee is de begroting meer gebaseerd op uw politiek-bestuurlijke ambities dan op wat uw gemeente daadwerkelijk met de beschikbare middelen en capaciteit kan realiseren.

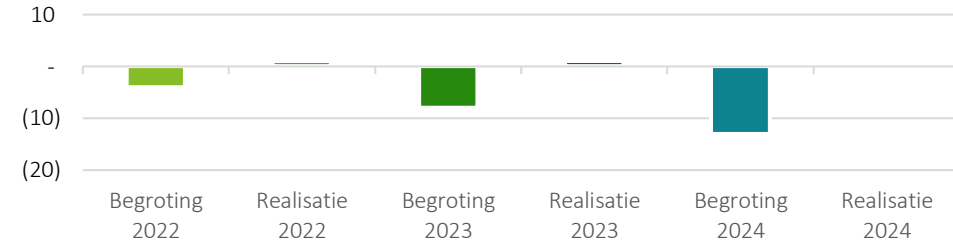
De gerealiseerde lasten zijn 9% lager dan geraamd. De werkelijke baten zijn 4% lager dan geraamd. Het saldo van baten en lasten is nihil, terwijl een nadelig saldo van € 13 miljoen was geraamd.

Ook bij de investeringen is sprake van een verschil tussen begroting en realisatie. De geraamde uitgaven 2024 bedragen € 14 miljoen, terwijl in werkelijkheid € 10 miljoen is uitgegeven (circa 70%). In de jaarrekening is een toelichting opgenomen over de belangrijkste verschillen tussen begroting en realisatie en over de belangrijkste oorzaken van het verschillen. Het verschil tussen de begroting en de realisatie is over de jaren wel kleiner geworden als gevolg van een realistischere raming.

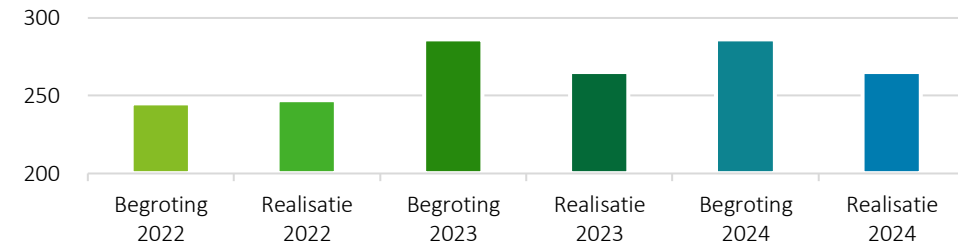
Investerings (im)materiele vaste activa | Begroting vs realisatie (x € 1 miljoen)

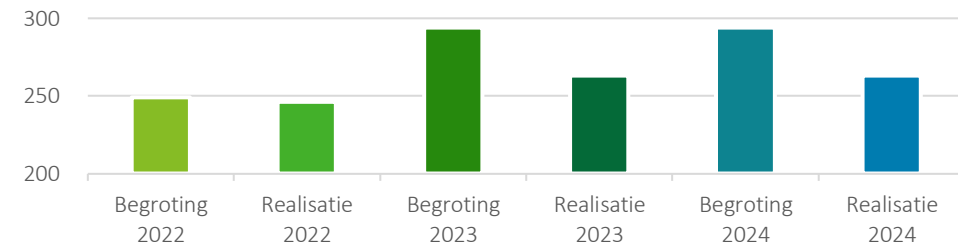
Saldo baten en lasten | Begroting vs realisatie (x € 1 miljoen)

Baten | Begroting vs realisatie (excl. mutaties reserves) (x € 1 miljoen)

Lasten | Begroting vs realisatie (excl. mutaties reserves) (x € 1 miljoen)

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Het weerstandsvermogen is afgenomen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit op basis van de door de gemeente geschatte risico's. De weerstandscapaciteit is in 2024 afgenomen en het risicoprofiel is toegenomen. De ratio weerstandsvermogen is daardoor met 1,3 afgenomen, maar blijft met een score van 6,2 ruim voldoende voor het kunnen afdekken van de onderkende risico's.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 62 miljoen (2023: € 69 miljoen). De beschikbare weerstandscapaciteit is afgenomen ten opzichte van voorgaand jaar.

Benodigde weerstandscapaciteit (risicoprofiel)

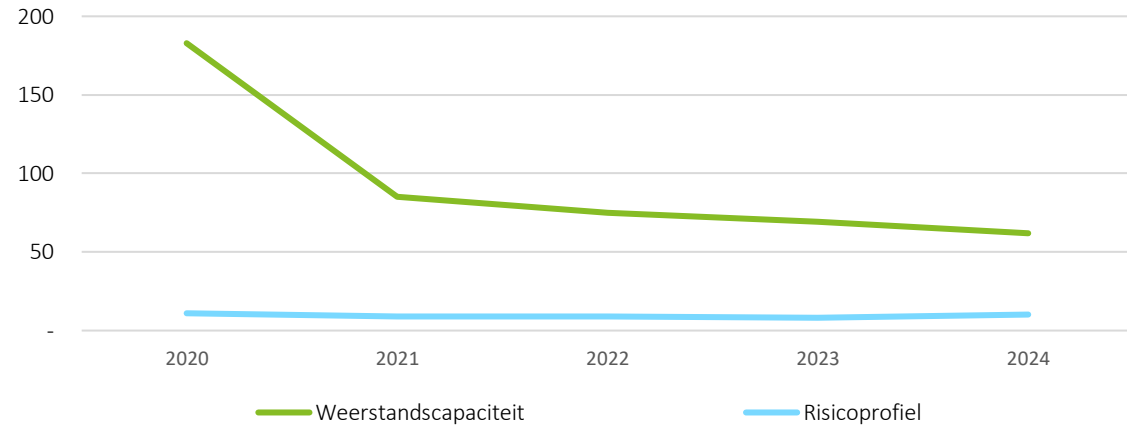
De inventarisatie van risico's – die in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van het jaarverslag is opgenomen – geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een schatting van de kans dat het geïdentificeerde risico zich voordoet, om daarmee de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen. Daarbij geeft het college een doorlopend inzicht in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en is vermeld welke risico's zijn vervallen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook is een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de belangrijkste risico's.

Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Het berekende bedrag voor specifieke risico's bedraagt € 10 miljoen (2022: € 8 miljoen). Ten opzichte van 2023 is hiermee sprake van een toename.

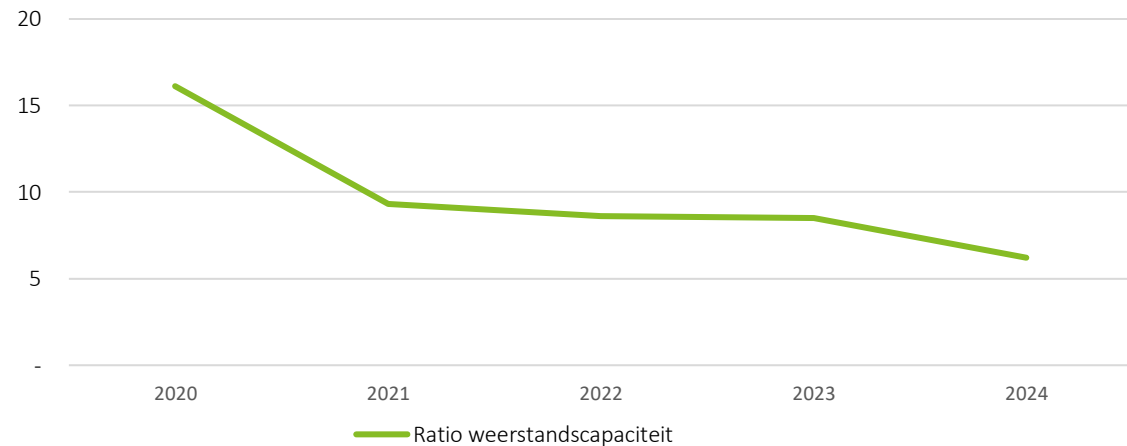
Uw weerstandscapaciteit van € 62 miljoen is toereikend in relatie tot de berekende risico's van € 10 miljoen. Dit heeft het college inhoudelijk nader toegelicht in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van het jaarverslag.

De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit en het risicoprofiel in de periode 2020 tot en met 2024 is weergegeven in de grafieken op deze pagina. De daling in 2021 is het gevolg van het vormen van diverse bestemmingsreserves voor een bedrag € 97 miljoen uit de verkoopopbrengst van de aandelen Eneco.

Weerstandscapaciteit
(x € 1 miljoen)

Ratio weerstandscapaciteit

Rechtmatigheidsverantwoording

Vanaf het boekjaar 2023 is het college van burgemeester en wethouders verplicht in de jaarrekening een rechtmatigheidsverantwoording op te nemen waarin zij zich verantwoordt over de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties (inclusief begrotingsrechtmatigheid). Een uitgebreidere toelichting op de onrechtmatigheden en de vervolgcacties om deze op te lossen en te voorkomen is opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering van het jaarverslag.

Verantwoordings- en rapportagegrens

Via het controleverordening heeft de gemeenteraad de verantwoordings- en rapportagegrens vastgesteld. De verantwoordingsgrens heeft het college van burgemeester en wethouders gehanteerd bij het opmaken van de rechtmatigheidsverantwoording en de uiteindelijke conclusie daaromtrent. Fouten en onduidelijkheden die de verantwoordingsgrens niet overschrijden, zorgen voor een positieve uiting van het college waaruit blijkt dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. De rapporteringsgrens bepaalt de diepgang van de toelichting van het college in de paragraaf bedrijfsvoering.

Uit de in de jaarrekening 2024 opgenomen rechtmatigheidsverantwoording blijken geen onrechtmatigheden welke de verantwoordingsgrens te boven gaan.

Normenkader

Het college heeft het van toepassing zijnde normenkader in kaart gebracht via het normen- en toetsingskader 2024. Dit kader is door de gemeenteraad vastgesteld in haar vergadering van 11 maart 2025. Wij hebben vastgesteld dat dit normenkader leidend is geweest voor het college om te komen tot de rechtmatigheidsverantwoording en de toelichtingen in de paragraaf bedrijfsvoering.

De gemeenteraad heeft in de financiële verordening bepalingen laten opnemen over de diepgang van rapporteren over rechtmatigheid en de wijze waarop het college om dient te gaan met begrotingsafwijkingen. Deze komen hierna nader aan bod.

Begrotingscriterium

Bij de rechtmatigheidsverantwoording vormt het begrotingscriterium een belangrijk toetsingscriterium. Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten, lasten en balansmutaties, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en de hiermee samenhangende programma's (begrotingscriterium). Uitgangspunt hiervoor is het niveau waarop de gemeenteraad de budgetten in de begroting en bij investeringen geautoriseerd heeft. In de begroting zijn de bedragen voor de lasten en baten vermeld die door de gemeenteraad zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting.

De gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders hebben afspraken gemaakt in welke situatie lastenoverschrijdingen acceptabel zijn. Lastenoverschrijdingen zijn en blijven onrechtmatig, maar zijn onder voorwaarden acceptabel wat betekent dat het college deze niet hoeft toe te lichten in de paragraaf bedrijfsvoering.

Wij hebben vastgesteld dat het college een analyse van de overschrijdingen van de programma's en de kredieten heeft uitgevoerd.

Begrotingsrechtmatigheid

De gemeenteraad stelt de budgetten volgens de financiële verordening vast op het niveau van programma's. Uit de rechtmatigheidsverantwoording blijkt dat het college niet rechtmatig heeft gehandeld als gevolg van lastenoverschrijdingen ad € 0,7 miljoen.

Het college heeft de overschrijding in de paragraaf bedrijfsvoering toegelicht en vermeld of de overschrijdingen op basis van de criteria in de financiële verordening acceptabel zijn. Indien een overschrijding of een deel daarvan voldoet aan de door de raad vastgestelde criteria, dan betekent dat deze overschrijding op voorhand door de gemeenteraad is geaccepteerd.

Het resterend deel van de overschrijdingen, dat wellicht niet voldoet aan de criteria, is zodoende niet op voorhand acceptabel. Deze verschillen moeten toereikend toegelicht worden in de paragraaf bedrijfsvoering.

Kredietoverschrijdingen

In de jaarrekening is een overschrijding van de kredieten gerapporteerd van € 0,3 miljoen. Twee overschrijdingen zijn niet acceptabel en zijn daarom toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.

Voorwaardencriterium

Het voorwaardencriterium heeft betrekking op de eisen die worden gesteld aan de uitvoering van de financiële beheershandelingen. De eisen c.q. voorwaarden zijn afkomstig uit de relevante wet- en regelgeving zoals opgenomen in het normen- en toetsingskader, en hebben betrekking op aspecten als doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedragen, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur.

Gemeenten stellen via de financiële verordening en/of onderliggende nota's kaders vast die van invloed zijn op verslaggeving. Het gaat hier om de invulling van de ruimte die het BBV geeft voor eigen gemeentelijke kaders. Denk hierbij aan grenzen voor het activeren van investeringen, afschrijvings-termijnen, omgang met reserves en voorzieningen en dergelijke. Deze vallen onder het getrouwe beeld en vallen per definitie onder de reikwijdte van de reguliere accountantscontrole. Ook voorwaarden die direct van invloed zijn op de verslaggeving c.q. het getrouwe beeld van de jaarrekening worden niet opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording. Hierbij kan worden gedacht aan het niet naleven van voorwaarden met betrekking tot recht, hoogte, duur, termijnen, normbedragen, doelgroep en grondslag bij bijvoorbeeld subsidies, inkomensoverdrachten en het opleggen van belastingen dat tot gevolg heeft dat de bijhorende lasten of opbrengsten onjuist of onvolledig zijn. Het niet naleven van deze voorwaarden heeft direct invloed op het getrouwe beeld van deze posten in de jaarrekening.

Die onderwerpen die niet onder het getrouwheidsoordeel van de accountant vallen, hebben we op de volgende pagina nader toegelicht inclusief de wijze waarop het college deze in haar werkzaamheden heeft betrokken.

Rechtmatigheidsverantwoording

Aanbestedingen

Uw gemeente voert in het kader van de controle op de naleving van de Europese aanbestedingsregels jaarlijks een uitgebreide 'spendanalyse' uit. De eigen inkoopregels zijn geen onderdeel van het normenkader en zijn zodoende niet betrokken in de rechtmatigheidsverantwoording. Dit betekent dat de rechtmatigheidsverantwoording betrekking heeft op de juiste marktbenadering bij inkoopopdrachten waarvan de geraamde totale uitgaven € 221.000 of hoger zijn bij diensten en leveringen en € 5.538.000 of hoger bij werken.

Wij hebben in samenwerking met de verbijzonderde interne controle van de gemeente geconstateerd dat enkele inkoopopdrachten onrechtmatig zijn aanbesteed. De onrechtmatigheden zijn inkoopopdrachten die volgens de Aanbestedingswet 2012 via een Europese aanbestedingsprocedure in de markt gezet hadden moeten worden, maar enkelvoudig onderhands zijn gegund. De onrechtmatigheid 2024 bedraagt € 0,6 miljoen.

De onrechtmatigheden zijn ontstaan doordat de gemeente bepaalde inkoopopdrachten niet via een Europese aanbestedingsprocedure op de markt heeft gezet, terwijl dat in die situaties wel had moeten. Wij hebben bij het college aangedrongen op het nemen van herstelmaatregelen. Enerzijds moeten de geconstateerde fouten opgelost worden door bijvoorbeeld nieuwe aanbestedingen uit te schrijven. Anderzijds zijn er maatregelen in het proces nodig om herhaling te voorkomen. Mogelijke maatregelen zijn het verplicht inschakelen van inkoopadviseurs en het monitoren van de naleving van de inkoopregels door middel van een spendanalyse door de inkoopadviseurs in samenwerking met de verbijzonderde interne controle.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

Het criterium misbruik en oneigenlijk gebruik speelt een belangrijkere rol in de rechtmatigheidsverantwoording dan dat het deed in de rechtmatigheidscontrole van de accountant. Bij dit criterium gaat het om het voorkomen, signaleren en corrigeren van misbruik en oneigenlijk gebruik van gemeentelijke voorzieningen. De verhoogde aandacht voor dit criterium vloeit voort uit de affaire rondom de kinderopvangtoeslag en heeft ten doel om het beleid en de maatregelen in het kader van het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik expliciet te maken aan de bestuurstafel.

Bij uw gemeente is dit criterium onder andere relevant in het kader van de Participatiewet, Jeugdzorg, WMO en subsidieverstrekingen. In de rechtmatigheidsverantwoording is terecht vermeld dat de gemeente niet beschikt over een actueel misbruik- en oneigenlijk gebruik beleid (M&O-beleid). Een actueel M&O-beleid is belangrijk voor de organisatie, omdat dit de kaders zijn voor preventie, toezicht en naleving. M&O-beleid geeft een gedeelde visie op wat toelaatbaar is en wat niet en hoe in die situaties gehandeld moet worden. Het college geeft aan dat in 2025 een actuele M&O-beleid wordt gemaakt en waar nodig maatregelen zullen worden geïmplementeerd.

Fraude, integriteit, en naleving wet- en regelgeving

De beoordeling door het college burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving

Bij onze controle vragen wij het college jaarlijks inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking kan bevatten door fraude of het overtreden van wet- en regelgeving, inclusief de aard, omvang en frequentie van de inschattingen, het proces dat het college daarbij hanteert, en de communicatie daarover met het personeel en de gemeenteraad. Tijdens deze gesprekken heeft de organisatie aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's.

De gemeente heeft geen frauderisicoanalyse opgesteld. De frauderisico-analyse is een instrument om ambtelijk en bestuurlijk de belangrijkste frauderisico's te bespreken en de risicobereidheid en de effectiviteit van de interne beheersingsmaatregelen te evalueren. De risicobereidheid is de mate waarin het bestuur bereid is risico's te lopen.

Alleen een frauderisicoanalyse zou onvoldoende zijn voor een organisatie als uw gemeente. Goed frauderisicomanagement bestaat namelijk uit fraudepreventie, fraudedetectie en frauderesponsie. De gemeente heeft verschillende maatregelen in het kader van fraudepreventie getroffen, zoals integriteitsbeleid. De gemeente heeft ook maatregelen getroffen in het kader van fraudedetectie en frauderesponsie, maar een centraal uitgewerkt fraudebeleid ontbreekt. Wij adviseren om een frauderisicoanalyse op te stellen. Tevens adviseren wij om centraal inzicht te verkrijgen in alle bestaande onderdelen van het frauderisicomanagement en te evalueren of aanvullende maatregelen nodig zijn.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen voor de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en efficiency van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, doordat sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen of verkeerd voorstellen van zaken, of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben de accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast, in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Fraude en integriteit

Jaarlijks verkrijgen wij inzicht in de zakelijke integriteitsmeldingen, die wij vervolgens doorspreken met uw coördinator integriteit. Wij hebben op basis van onze controle en de besprekingen geen fraudegevallen geconstateerd.

Overige controlewerkzaamheden

Wij onderkennen in onze controle alleen een frauderisico van management override of controls. Het management is door haar positie in staat om interne controles te omzeilen of te negeren, met het doel om boekhoudkundige gegevens te manipuleren en zo frauduleuze financiële overzichten op te stellen. Ook als de interne controles deugdelijk lijken te functioneren.

Wij hebben tijdens de jaarrekeningcontrole 2024 de volgende werkzaamheden verricht gericht op significante frauderisico's:

- Wij hebben de boekingsregels 2024 onderzocht met behulp van data analyse op kenmerken die kunnen duiden op frauduleuze boekingen. De boekingen die daaruit voortkomen zijn in detail onderzocht.
- Wij hebben de schattingen in de jaarrekening 2024 geëvalueerd. Schattingen vereisen de oordeelsvorming van het management en zijn zodoende vatbaar voor beïnvloeding.

Deze controlewerkzaamheden hebben geen aanwijzingen voor fraude opgeleverd.

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

De voorraad onderhanden werk

De balanspost met de belangrijkste schattingen in de jaarrekening betreft de voorraad onderhanden werk, waaronder de bouwgronden in exploitatie (grondexploitatie). Deze balanspost is door het saldo ultimo 2024 ad € 42,2 miljoen relevant voor de accountantscontrole, maar ook door de schattingen die een rol spelen bij het ramen van de in 2025 en verder nog te realiseren baten ad € 72,9 miljoen en lasten ad € 26,3 miljoen. De nog te realiseren baten en lasten vormen samen met de boekwaarde de basis voor de waardering in de jaarrekening, oftewel het verwachte resultaat bij afsluiting van de projecten. Dit leidt tot een voorziening indien het college verwacht dat het project verlieslatend is en tot (tussentijdse) winstneming bij een verwachte winst. Voor de waardering van grondexploitatie dient de gemeente per individueel project te bepalen of de gemeente de boekwaarde plus de in de toekomst nog te realiseren kosten en opbrengsten, naar beste schatting, terugverdiend. Ultimo 2024 gaat het om drie individuele projecten exclusief de nog te leveren gronden aan Leidschendam Centrum VOF.

De gemeente Leidschendam-Voorburg schat ultimo 2024 in dat de totale omvang van de niet terug te verdienen kosten op de gehele grondexploitatie circa € 7,9 miljoen bedragen (2023: € 7,4 miljoen). Hiervoor is een voorziening getroffen en dit ziet geheel toe op het project Vlietvoorde. Deze voorziening is in mindering gebracht op de bouwgronden in exploitatie.

Het controleproces van de waardering van de voorraad onderhanden werk

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot vijf P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse gemaakt van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavels, appartementen, etc.) in de projecten, in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?

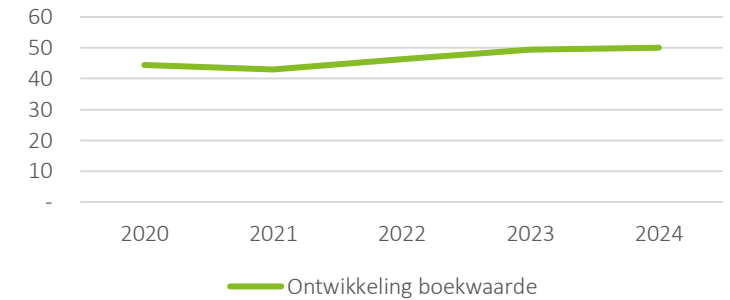
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen, en dus van grond, hebben langere tijd onder druk gestaan. Deze situatie is omgeslagen in een grote vraag naar woningen en grond, waardoor de grondprijs zich in een hoog tempo in positieve zin ontwikkelt. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke grondprijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de positieve marktontwikkelingen?
- **Plankosten:** door de toenemende vraag naar woningen en dus naar bouwcapaciteit is sprake van een toenemende stijging van de bouwkosten. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke prijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de hierbij horende prijsontwikkelingen?
- **Parameters:** zijn de parameters voor kosten en opbrengstenstijgingen opportuun, beredeneerd vanuit de huidige situatie en de best mogelijke inschatting van de toekomstige ontwikkeling van de grondprijzen en de plankosten?

De 5 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in uw paragraaf 'Grondbeleid'.

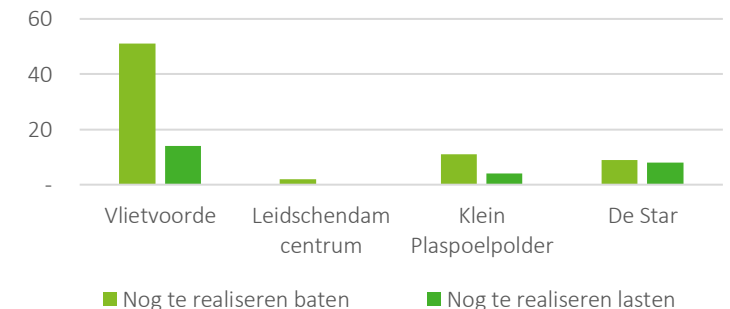
Analyse grondexploitaties

Uit naastgelegen figuren blijkt dat de boekwaarde van de bouwgronden in ieder geval sinds 2020 min of meer op hetzelfde niveau ligt. De gemeente heeft in 2024 beperkte grondopbrengsten gerealiseerd. Er is sprake van een onderrealisatie van € 9,3 miljoen. De komende jaren wordt verwacht dat de opbrengsten gerealiseerd gaan worden. De actualisatie van de grondexploitaties per 31 december 2024 heeft niet geleid tot grote mutaties in de geraamde baten en lasten.

Totale boekwaarde bouwgronden in exploitatie exclusief verliesvoorziening (x € 1 miljoen)

Overzicht nog te realiseren baten en lasten per project (x € 1 miljoen)

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor het actualiseren van de grondexploitaties – vooral de uitgangspunten voor planning (fasering), programmering en prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (rente-omslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

De grondexploitaties zijn door het college voor de jaarrekening 2024 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd) en waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening noodzakelijk is.

Tussentijdse winstneming

In juli 2019 heeft de commissie BBV de notitie 'Grondbeleid in begroting en jaarstukken' gepubliceerd. Hierin is opgenomen dat gemeente voor tussentijdse winstneming de 'Percentage Of Completion methode' (POC-methode) moeten toepassen. Hierbij geldt dat gemeenten, indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, tussentijds winst moeten nemen.

Voor het toepassen van de POC-methode is het van belang dat uw gemeente het resultaat betrouwbaar kan schatten. Ook moet er sprake zijn van verkochte grond en gerealiseerde kosten.

Op grond van de POC-methode heeft uw gemeente in het boekjaar 2024 terecht geen tussentijdse winst genomen op de grondexploitatie. Er zijn namelijk geen grondverkopingen gerealiseerd in de twee plannen met een verwacht positief saldo (Klein Plaspoelpolder en De Star).

Belangrijkste bevindingen inzake waardering grondexploitaties

Als onderdeel van de controle van de waardering van de bouwgronden in exploitatie voeren wij een risicoanalyse uit ter bepaling van het risicoprofiel van de individuele grondexploitaties en de hierdoor bestaande kans op een materiële fout in de waardering ervan. Hierbij betrekken wij de huidige boekwaarde, het geprognosticeerde resultaat, en de aard en omvang van de nog te realiseren baten en lasten (liggen hier bijvoorbeeld al contracten of overeenkomsten aan ten grondslag of niet).

Naast de hiervoor genoemde elementen spelen bij de risicoclassificatie van de individuele projecten ook de aard van het project, de programmering en de doorlooptijd een belangrijke rol.

Zo zorgt binnenstedelijke herstructurering normaliter voor een grotere complexiteit, doordat de gemeente de bestaande ruimte herontwikkelt en dit type projecten hierdoor (financieel gezien) gevoeliger is voor risico's dan volledig nieuw uit te leggen locaties. Een langere doorlooptijd van de projecten zorgt voor een hoger risicoprofiel, doordat de schatting van kosten en opbrengsten van de projecten subjectiever is naarmate de doorlooptijd toeneemt.

Op grond van onze risicoanalyse hebben wij geconcludeerd dat de grondexploitatie Vlietvoorde het belangrijkste project binnen uw gemeente is. Wij hebben alle grondexploitaties voor onze controle geanalyseerd en – waar wij dat noodzakelijk achten op grond van onze professionele oordeelsvorming – geselecteerd voor nadere controle.

Van deze projecten hebben wij de aannemelijkheid van de nog te realiseren kosten en opbrengsten getoetst en is tevens de getroffen verliesvoorziening gecontroleerd.

De uitgangspunten die in de grondexploitaties en dus in de jaarrekening 2024 zijn verwerkt, zijn door ons getoetst en als aannemelijk aangemerkt

Wij hebben op grond van de door ons verrichte werkzaamheden inzake de waardering van de grondexploitaties vastgesteld dat uw gemeente:

- Beschikt over actuele ramingen van de nog te realiseren baten en lasten;
- Beschikt over een deugdelijke onderbouwing van de gehanteerde uitgangspunten in de grondexploitaties;
- Een niet onaannemelijk niveau heeft bepaald van de nog te maken plan- en civiele kosten.

De uitgangspunten die in de grondexploitaties en dus in de jaarrekening 2024 zijn verwerkt, zijn door ons getoetst en als aannemelijk aangemerkt.

Verder merken wij volledigheidshalve op dat wij voor de waardering van de grondexploitatie per 31 december 2024 de per die datum vastgestelde projectkaders en genomen besluiten hebben betrokken bij de controle van de waardering. Er is geen rekening gehouden met de effecten van eventuele toekomstige, nog vast te stellen, ambities van uw gemeente.

Sociaal domein

Zorg in natura

De gemeente heeft voor de uitvoering van de WMO en de Jeugdzorg overeenkomsten gesloten met zorgaanbieders. De zorgaanbieders WMO verantwoorden jaarlijks hun productie (aantal zorgleveringen maal de afgesproken prijs) door middel van een productieverantwoording aan de gemeente. Bij de Jeugdzorg wordt de jaarlijkse productie verantwoord aan Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden. Het servicebureau legt vervolgens verantwoording af aan de deelnemende gemeenten.

Afhankelijk van de omvang van de productie moet de zorgaanbieder de verantwoording voorzien van een controleverklaring van een accountant. Op deze manier verkrijgt de gemeente zekerheid over de rechtmatigheid van de zorgkosten inclusief de prestatielevering.

De verantwoordingsinformatie komt niet eerder beschikbaar dan in maart van het volgende jaar. Dat betekent dat de informatie pas heel laat voor de gemeente beschikbaar komt. Bij de jeugdzorg is de gemeente bovendien afhankelijk van het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden. De gecontroleerde informatie over de jeugdzorg 2024 is later dan gepland beschikbaar gekomen. Dit blijft een grote afhankelijkheid voor uw gemeente voor het afronden van het traject van de jaarrekening.

De gemeente is dus afhankelijk van informatie van zorgaanbieders die de gemeente achteraf ontvangt. Het stelt de gemeente onvoldoende in staat om tussentijds te monitoren en bij te sturen. Bij veel gemeenten zijn inmiddels maatregelen in werking die de productieverantwoordingen overbodig maken en waardoor een gemeente tijdiger en over kwalitatief betere informatie over de zorglevering beschikt. Dit stelt de gemeente in staat om eerder bij te sturen.

Een mogelijke maatregel is het invoeren van een mandje van controlemaatregelen. De gemeente brengt dan een aantal bestaande en nieuwe maatregelen samen om vast te stellen dat de zorgaanbieders hun zorg hebben geleverd. Er is een scala van maatregelen beschikbaar, zoals data-analyse, een klachtenregistratie, keukentafelgesprekken, accounthoudergesprekken met de zorgaanbieders, klanttevredenheidsonderzoeken, fraudemeldingen, etc. Een mix van een aantal van deze maatregelen kan de gemeente informatie geven over de prestatielevering, de kwaliteit van de zorg en de hoogte van de kosten.

De verantwoording van Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden is niet conform planning bij uw gemeente aangeleverd. Als gevolg hiervan worden niet alle financiële mijlpalen in uw bestuurlijke planning gerealiseerd. Het mandje van controlemaatregelen kan ook een oplossing zijn voor het Servicebureau.

Een ander effect van het mandje van controlemaatregelen is dat de onzekerheid die de gemeente al jaren heeft over de prestatielevering als gevolg van het ontbreken van productieverantwoordingen en/of controleverklaringen van zorgaanbieders weggenomen kan worden. Over 2024 bedraagt de onzekerheid voor de WMO circa € 0,3 miljoen (2023: € 0,8 miljoen) en voor de Jeugdzorg circa € 0,3 miljoen (2023: € 0,4 miljoen).

Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden

Met de Gemeentelijke Accountantsdienst van de gemeente Den Haag die de controle op de lasten van de Jeugdhulp uitvoert zijn afspraken gemaakt voor het uitvoeren van een dossierreview. Twee accountants van de negen deelnemende gemeenten voeren een review uit. Op basis van de gemaakte afspraken zou een controleverslag uitgebracht worden, uiterlijk op 15 mei 2025. Het daadwerkelijke controleverslag is uitgebracht op xx juni 2025. Dit heeft tot vertraging geleid bij de uitvoering van de controle van de jaarstukken van uw gemeente.

PGB-bestedingen

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft – net als in voorgaande jaren – bij de PGB-verantwoordingen voor Jeugd en Wmo over 2024 een controleverklaring met beperking verstrekt. De PGB-bestedingen over 2024 bedragen circa € 1,2 miljoen (2023: € 1,5 miljoen).

De SVB doet geen controle op de prestatielevering van de geleverde zorg. Dat moet uw gemeente zelfstandig vaststellen. Het college heeft hiervoor geen maatregelen getroffen en daarom bestaat er geen zekerheid over de prestatielevering door de zorgaanbieders. Zodoende zijn de PGB-bestedingen 2024 aangemerkt als een onzekerheid van € 1,2 miljoen in het kader van de getrouwheid.

Overige bevindingen

Voorziening achterstallig onderhoud wegen

De gemeente heeft voor het inhalen van achterstallig onderhoud aan de wegen in 2024 een voorziening van € 5,4 miljoen gevormd. De achterstand moet volgens het plan in de komende 5 jaar worden weggewerkt. Daarnaast zal de gemeente het reguliere onderhoud, zoals opgenomen in het actuele beheerplan wegen, moeten realiseren om te voorkomen dat er nieuw achterstallig onderhoud ontstaat.

In het kader van de controlerende taak van de gemeenteraad is het van belang dat de jaarstukken 2025 en verder goed inzicht geven in de realisatie van het inhalen van het achterstallig onderhoud wegen en in de realisatie van het reguliere onderhoud wegen. De paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen moet een spiegel zijn van het door de gemeenteraad vastgestelde beheerplan wegen.

Voorziening dubieuze bijstandsdebiteuren

De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft terecht een voorziening voor dubieuze bijstandsdebiteuren, want de totale vordering op (voormalige) bijstandsccliënten zal niet volledig worden ontvangen. De hoogte van deze voorziening is een schatting die afhankelijk is gesteld van de incasso-quote van de afdeling Werk & Inkomen. Dit is een deugdelijke grondslag voor de voorziening, want de gemeente baseert de oninbaarheid op ervaringscijfers ten aanzien van opgelegde vorderingen en het bedrag dat daadwerkelijk is ontvangen. Wij constateren wel dat de gemeente de ervaringscijfers al enkele jaren niet heeft geactualiseerd, waardoor de gehanteerde incasso-quote mogelijk niet meer aansluit met actualiteit. De voorziening is daardoor mogelijk te hoog of te laag. Wij verzoeken om de ervaringscijfers jaarlijks te actualiseren en de hoogte van de voorziening te evalueren.

Voorziening NTA -onderzoeken

De gemeente heeft in 2023 een voorziening getroffen voor een mogelijke boete van de Autoriteit Persoonsgegevens van € 125.000. De gemeente heeft in 2020 een extern bureau een krachtenveldanalyse laten doen naar polarisatie en extremisme met bijzondere aandacht voor salafisme en extreemrechts. Het onderzoeksrapport was voor de Autoriteit Persoonsgegevens in 2023 aanleiding tot het stellen van vragen aan de gemeente. De vragen zijn beantwoord en de gemeente is in afwachting van een reactie van de Autoriteit Persoonsgegevens. Op basis van de Boetebeleidsregels Autoriteit Persoonsgegevens 2019 kan de gemeente beboet worden. De gemeente heeft een inschatting van de hoogte van de boete gemaakt. Wij vinden de inschatting van de gemeente aanvaardbaar, maar deze inschatting is met veel onzekerheid omgeven. Het is onzeker of er een boete volgt en wat de hoogte van die eventuele boete dan is. De beleidsregels maken een aanzienlijke hogere boete mogelijk.

Voorziening riolering

Wij hebben vorig jaar geadviseerd om het inzicht in de relatie tussen de jaarstukken en het Water- en Rioleringsplan 2022-2027 te vergroten, zodat de gemeenteraad in staat wordt gesteld om haar controlerende taak op dit punt uit te kunnen voeren. De gemeente heeft in de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen in het jaarverslag beperkt invulling gegeven aan het advies.

De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft een voorziening riolering, dat jaarlijks wordt gemuteerd met saldo van baten en lasten in het kader van beheer en onderhoud van riolering. Een voordeel wordt toegevoegd aan de voorziening en een nadeel wordt onttrokken. Zodoende is de rioolheffing een gesloten systeem, waarvan de middelen alleen aangewend kunnen worden voor het doel waarvoor de heffing wordt opgelegd en geïnd. De grondslag hiervan heeft de gemeenteraad vastgesteld door middel van Water- en Rioleringsplan 2022-2027.

In de jaarstukken 2024 is beschreven welke werkzaamheden in 2024 zijn uitgevoerd en er is geconstateerd dat projecten vertraging hebben opgelopen. Een relatie met het Water- en Rioleringsplan 2022-2027 wordt niet gelegd. Uit de paragraaf blijkt niet welk deel van het geplande onderhoud is gerealiseerd, welke financiële resultaten zijn behaald en welke maatregelen er eventueel genomen worden om de achterstand in te halen. Ook wordt niet duidelijk of de voorziening riolering van € 3,9 miljoen voldoende is om de eventueel achterstanden in te lopen.

De financiële resultaten van het product riolering zijn niet geanalyseerd in overeenstemming met de notitie Lokale heffingen van de commissie BBV. Dit betekent dat het financieel resultaat afhankelijk van de oorzaken wordt afgewikkeld. Uw gemeente hanteert een rioolheffing inclusief een spaarcomponent voor toekomstige vervangingsinvesteringen. Dit betekent dat uw huidige burgers al betalen voor toekomstige vervangingsinvesteringen. Dit component wordt momenteel niet afzonderlijk en als zodanig in de jaarrekening verwerkt. De spaarcomponent zou in een voorziening vervangingsinvesteringen riolering gestort moeten worden. Daarna kan de voorziening ingezet worden voor de dekking van de vervangingsinvesteringen.

Overige bevindingen

Subsidiebaten

Wij hebben afgelopen twee jaren ervaringen opgedaan met de controle van specifieke verantwoordingen van de gemeente Leidschendam-Voorburg. In opzet heeft de gemeente hiervoor een toereikend proces. Wij constateren ook dat de werking van dit proces voor verbetering vatbaar is.

- De budgethouder of projectleider is integraal verantwoordelijk voor een project en dus ook voor de rechtmatige besteding en verantwoording. Het aanvragen, beheren en verantwoorden van subsidies vereist specifieke deskundigheid en ervaring. De gemeente onderkent dit en heeft daarom, gezien de financiële omvang van de subsidies, een beleidsadviseur subsidies in dienst. De rol van de beleidsadviseur ten aanzien van de subsidies in relatie tot de budgethouder of projectleider is in opzet helder. In de praktijk verschuiven werkzaamheden van de vakafdeling naar de subsidieadviseur. De verantwoordelijkheid ligt daardoor niet altijd waar die hoort.
- Wij ervaren dat de accountantscontrole vaak pas op het laatste moment kan worden uitgevoerd en dat in verband met de doorlooptijd van een controle de door de subsidieverstrekker gestelde deadlines voor het indienen van de verantwoording soms niet worden gehaald.
- Wij constateren dat de oplevering van de documentatie ter onderbouwing van de rechtmatigheid van de uitgaven en de naleving van subsidievoorwaarden regelmatig onvoldoende is. De gemeente is doorgaans wel in staat om de daaruit voortvloeiende vragen en opmerkingen bevredigend te beantwoorden.

Wij hebben de volgende aanbevelingen:

- Verricht een periodieke analyse op het grootboek naar de subsidieopbrengsten ten behoeve van de volledigheid van de centrale registratie.
- Laat de verantwoordelijke afdeling een interne check uitvoeren op de volledigheid van het dossier ter onderbouwing van de rechtmatigheid van de bestedingen.
- Laat de medewerkers van de verbijzonderde interne controle regelmatig controles uitvoeren op de dossiers, tussentijds en voorafgaande aan een vereiste accountantscontrole.

Interne beheersing

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2024

Managementletter 2024

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2024 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle was primair gericht op de opzet en het bestaan van de maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing, voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

Voor de bevindingen van de interim-controle 2024 verwijzen wij naar onze managementletter van 29 januari 2025. In de managementletter hebben wij enkele aandachtspunten voor het opstel- en controleproces van de jaarrekening 2024 benoemd. Als onderdeel van onze werkzaamheden voor de jaarrekening zijn wij nagegaan of deze aandachtspunten voldoende zijn opgevolgd. Voor zover de opvolging en/of onze controle ervan hiertoe aanleiding geven, hebben wij onze bevindingen in dit accountantsverslag bij het betreffende onderwerp verwerkt.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving inclusief cybersecurity behoeft verdere aandacht

Als onderdeel van onze jaarrekeningcontrole, hebben wij de automatische gegevensverwerking beoordeeld.

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen hebben betrekking op de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

De IT-omgeving en een adequate opzet en werking daarvan nemen een steeds dominantere plaats in binnen uw organisatie, met het oog op een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarmee krijgt de IT ook een dominantere positie in onze controleaanpak en -uitvoering.

Vanuit onze werkzaamheden delen wij de volgende observaties met u:

Ontnemen van toegangsrechten

Voor het doorvoeren van de mutaties 'uit dienst' is het gebruikelijk om de vertrekkende medewerkers binnen één werkdag hun rechten te ontnemen. Uit onze testwerkzaamheden is gebleken dat van één account de rechten pas ruim één maand na de uitdiensttreding zijn ontnomen. Hiermee loopt uw organisatie het risico dat deze medewerker nog mutaties heeft kunnen doorvoeren in het systeem zonder dat hij daartoe bevoegd was. Wij adviseren u dan ook om dergelijke accounts binnen één dag te deactiveren, teneinde het genoemde risico te voorkomen.

Beoordelen van toegangsrechten

Naast de interne beheersingsmaatregelen rondom het intrekken van de toegang tot bepaalde applicaties, is ook een periodieke review op de verleende toegang tot de applicaties een beheersingsmaatregel. Wij hebben begrepen dat de toegekende rechten voor de drie onderzochte applicaties niet periodiek worden beoordeeld. Wij adviseren u om de beoordeling van de rechten periodiek (bijvoorbeeld twee keer per jaar) uit te voeren, zodat het zeker is dat de juiste medewerkers toegang hebben en over de juiste rechten beschikken. Met het vastleggen van deze periodieke beoordeling wordt deze maatregel ook toetsbaar.

Wachtwoordvereisten

In het accountantsverslag over 2023 hebben wij gerapporteerd over het bij de gemeente Leidschendam-Voorburg ingeregelde wachtwoordbeleid. Hierbij is vermeld dat de ingeregelde wachtwoordvereisten niet overeenkomen met het beleid. Wij hebben tijdens de interim-controle 2024 geconstateerd dat deze bevinding niet is opgevolgd. Verder willen wij uw aandacht vragen voor het verder vormgeven van de wachtwoordvereisten. Een goede best practice is het hanteren van een wachtwoord dat maximaal 90 dagen geldig is. Wij willen uw aandacht vragen voor het doorvoeren van een geldigheidsduur voor wachtwoorden van maximaal 90 dagen.

Uw gemeente heeft een zogenoemde 'failed login lock-out' ingesteld van 15 minuten binnen de wachtwoordvereisten. Dit betekent dat wanneer er wordt ingelogd en deze inlogpoging niet succesvol is, het account voor een korte periode wordt geblokkeerd. Ook hier is een goede best practice voor te geven, namelijk 30 minuten. Dit betekent dat het account in dergelijke gevallen voor 30 minuten is geblokkeerd voordat er weer ingelogd kan worden. Wij adviseren u om de tijdsduur van de failed login lock-out in de instellingen van de active directory te verhogen naar 30 minuten.

Accounts met hoge rechten

In het accountantsverslag 2023 hebben wij gerapporteerd over het feit dat er nog geen beleid is opgesteld inzake het monitoren van de activiteiten die worden verricht door de accounts met hoge rechten. Wij hebben van uw organisatie begrepen dat er eind 2024 voor de tien belangrijkste applicaties een overzicht is gemaakt van de superusers. Vervolgens zal hierover in 2025 worden gerapporteerd. Wij adviseren u om deze inventarisatie te betrekken in het op te stellen beleid inzake accounts met hoge rechten. Daarnaast hebben wij vastgesteld dat er per onderzochte applicatie veel superusers actief zijn. Het is belangrijk te onderzoeken voor welke medewerkers het noodzakelijk is om over superuser-rechten te beschikken.

Monitoren van contracten

Uw organisatie krijgt updates van de softwareleverancier gepusht en kan alleen kiezen op welk moment een wijziging wordt geïmplementeerd. Hiervoor heeft u een Service Level Agreement (SLA) afgesloten met de partijen waarbij u de applicaties heeft afgenomen. Wij adviseren u in dit kader om aandacht te besteden aan de afspraken die middels de SLA zijn overeengekomen en aan de wijze waarop kan worden geborgd dat deze ook worden nagekomen. Een mogelijkheid hiervoor is het beoordelen van ISAE 3402-verklaring(en) en/of ISO-certificeringen.

Routekaart

Wij adviseren de gemeente een routekaart op te stellen om te bepalen welke stappen de gemeente wil nemen (gewenste kwaliteitsniveau) en in welk tempo deze stappen genomen worden.

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2024

Jaarrekening(controle)proces

Het traject van het samenstellen en het controleren van de jaarrekening is moeizaam verlopen en heeft aanzienlijk langer geduurd dan gepland.

Voor een efficiënte en effectieve controle moet bij de start van de controle volwaardige conceptjaarstukken en een goede en volledige onderbouwing van de cijfers en toelichtingen beschikbaar zijn. Dit was in 2024, evenals in 2023, niet het geval. Desondanks zijn wij toch volgens de planning gestart met de controle, maar dit heeft geleid tot inefficiënties aan onze en aan de gemeentelijke kant en tot een lange doorlooptijd van de controle.

De implementatie van de nieuwe financiële applicatie heeft een negatieve invloed gehad op het proces 2024, maar dit verklaart zeker niet alles. Ook in het proces van de gemeente en in de nakoming van de interne afspraken zijn nog veel winsten te behalen. Wij zullen het traject met de gemeente evalueren en bepalen op welke punten en op welke wijze verbeteringen bereikt kunnen worden, zoals het eerder starten met het samenstellen van de jaarstukken, het leggen van de focus op de afwijkingen, een periodieke afsluiting van de financiële administratie, het frequenter bijwerken van de balansspecificaties, etc.

Een belangrijk onderdeel van het proces is de samenwerking van de accountant met de medewerkers van de Verbijzonderde Interne Controle. Wij kunnen momenteel te weinig gebruik maken van hun werkzaamheden, waardoor wij aanvullende controlewerkzaamheden moeten uitvoeren. Dit is inefficiënt, belast de organisatie opnieuw met een uitvraag van documenten en vragen en vergroot de doorlooptijd van de controles.

De belangrijkste maatregel voor de gemeente is een goede en frequente coördinatie met de accountant, waardoor een gezamenlijke aanpak ontstaat ten aanzien van reikwijdte, planning en diepgang van de controle. Dit start met een afgestemd intern controleplan met haalbare tijdslijnen.

Bouwleges

Bij het aanvragen van een omgevingsvergunning dient er door de aanvrager een bouwsom te worden opgenomen. Uw gemeente voert geen (zichtbare) bouwsomtoets uit op de bouwsom die wordt opgenomen op de aanvraag. Een aanvrager heeft er baat bij om in de aanvraag een lagere bouwsom op te dienen, zodat hij minder leges hoeft te betalen. Hiermee loopt de gemeente het risico dat een onjuiste legesheffing wordt opgelegd, of dat de betreffende aanvraag onvoldoende kostendekkend is. Wij hebben het college geadviseerd een zichtbare toets op de bouwkosten uit te voeren. Dit is ook ter bescherming van de betrokken ambtenaren, omdat zij achteraf kunnen aantonen of en hoe de controle op de aanvraag heeft plaatsgevonden.

De legestarieven worden jaarlijks opgenomen in uw belastingadministratie. Belangrijk is hierbij dat de tarieven op de juiste wijze en volledig worden opgenomen. Van uw organisatie hebben wij begrepen dat de tarieven door de applicatiebeheer worden ingevoerd in de administratie. Wij hebben hierbij niet kunnen nagaan of er een zichtbare controle heeft plaatsgevonden op de ingevoerde tarieven. Hiermee loopt uw organisatie een risico dat de tarieven niet nauwkeurig zijn opgenomen. Wij adviseren u om het invoeren van de jaarlijks door de gemeenteraad vastgestelde tarieven, zichtbaar te laten accorderen door een tweede functionaris.

Memoriaalboekingen

Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Deze boekingen zijn hierdoor in opzet meer risicovol en krijgen daarom van ons extra aandacht tijdens de controle. Met memoriaalboekingen kunnen de reguliere interne beheersingsmaatregelen in andere processen worden doorbroken.

Wij hebben vastgesteld dat voor het autoriseren van een memoriaalboeking gebruik wordt gemaakt van een workflow. Wij hebben vastgesteld dat de boeking wordt gemaakt zonder dat hieraan altijd een onderbouwing ten grondslag ligt. Het verrichten van de interne toets op de memoriaalboeking is dan niet goed mogelijk. Deze interne toets wordt bovendien niet vastgelegd. Wij hebben het college verzocht om deze type boekingen goed te onderbouwen en de interne toets zichtbaar te maken.

Het risico bestaat dat er boekingen op een onjuiste wijze of onterecht worden ingevoerd en verwerkt. Wij hebben om deze reden ook voor 2024 een gegevensgerichte controle op de memoriaalboekingen uitgevoerd. Om de controle zo efficiënt en effectief mogelijk uit te voeren, en deze toe te spitsen op het specifieke risico en karakter van memoriaalboekingen, hebben wij gebruikgemaakt van een data-analysetool. Hieruit zijn geen onjuistheden, onrechtmatigheden of anderszins bijzonderheden gebleken.

Bijlagen

A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de niet-gecorrigeerde controleverschillen groter dan de rapporteringstolerantie van € 300.000.

Aard van de fouten	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	€ 0
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode:	
Overige getrouwheidsfouten	€ 0
Totaal getrouwheidsfouten	€ 0

- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

A2 - Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de onzekerheden groter dan de rapporteringstolerantie van € 300.000

Aard van de onzekerheden	Getrouwheid
Onzekerheden in verband met het ontbreken van controlebewijs over de prestatielevering in het kader van Jeugdwet (zorg in natura)	€ 300.000
Onzekerheden in verband met het ontbreken van controlebewijs over de prestatielevering in het kader van WMO (zorg in natura)	€ 300.000
Onzekerheden in verband met het ontbreken van controlebewijs over de prestatielevering in het kader van Jeugdwet en WMO (PGB)	€ 1.200.000
Totaal onzekerheden in de controle getrouwheid	€ 1.800.000

- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere onzekerheden.

A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Geen.		

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2024

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheidsoordeel bij de jaarrekening 2024 en onze conclusies ten aanzien van de rechtmatigheid van de SiSa-bijlage 2024. Tevens nemen wij onderstaand de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen op.

- De strekking van ons getrouwheidsoordeel bij de jaarrekening: goedkeurend
- De strekking van ons rechtmatigheidsoordeel over de baten, lasten en balansmutaties SiSa: goedkeurend

Per regeling geven wij in de volgende tabel aan of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
A20B	Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, extremisme en terrorisme 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)		€ 0	
A	Specifieke uitkering Wapens en Jongeren		€ 0	
B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp aan gedupeerden kinderopvangtoeslagproblematiek 2021		€ 0	
C62	Regeling specifieke uitkering kwijtschelding gemeentelijke belastingen		€ 0	
C	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid		€ 0	
D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)		€ 0	
D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen		€ 0	
D22	Regeling specifieke uitkering voor de voorschoolse educatie aan ontheemde peuters		€ 0	
D23	Regeling eenmalige specifieke uitkering en subsidies lokale bibliotheekvoorzieningen		€ 0	
E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)		€ 0	
E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord		€ 0	
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2024		€ 0	
G2	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire gebundelde uitkering Participatiewet in jaar T_gemeentedeel 2024		€ 0	
G2	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffairegebundelde uitkering Participatiewet in jaar T_gemeentedeel 2024		€ 0	
Subtotaal			€ 0	

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2024

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal			€ 0	
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 gemeentedeel 2024		€ 0	
G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ in jaar T (exclusief BOB)gemeentedeel 2024		€ 0	
G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T (exclusief BOB)_gemeentedeel 2024		€ 0	
G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ en achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BOB in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T gemeentedeel 2024		€ 0	
G3	BBZ vanaf 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T gemeentedeel 2024		€ 0	
G4	Tozo 1 fundamentele rechtmatigheidseisen gemeentedeel 2024		€ 0	
G4	Tozo 1_belangrijke rechtmatigheidseisen _gemeentedeel 2024		€ 0	
G4	Tozo 2 gemeentedeel 2024		€ 0	
G4	Tozo 3 gemeentedeel 2024		€ 0	
G4	Tozo 4 gemeentedeel 2024		€ 0	
G4	Tozo 5 gemeentedeel 2024		€ 0	
G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire - gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud in jaar T gemeentedeel 2024		€ 0	
G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire - gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekking in jaar T gemeentedeel 2024		€ 0	
G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2024		€ 0	
G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2024		€ 0	
Subtotaal			€ 0	

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2024

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal			€ 0	
G13	Onderwijsroute _ deel gemeente 2024		€ 0	
H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport		€ 0	
H12	Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken		€ 0	
H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026		€ 0	
H35B	Specifieke uitkering SPUK IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)		€ 0	
H37	Regeling specifieke uitkering niet beoogde kosten jeugdzorg vanwege verblijf in gemeente		€ 0	
J9	Specifieke uitkering woningbouwimpuls		€ 0	
J209	Meerjarige regeling voor huisvesting aandachtsgroepen		€ 0	
J41B	Regeling specifieke uitkering Regeling flexibele inzet woningbouw (SiSa tussen medeoverheden)		€ 0	
	Aanpak energiarmonde		€ 0	
J72	Specifieke uitkeringen proeftuinen aardgasvrije wijken 3e ronde		€ 0	
J	Stimuleringsregeling flex- en transformatiewoningen		€ 0	
J94	Regeling houdende regels verstrekking specifieke uitkering aan gemeenten verduurzaming [...] van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties		€ 0	
	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid		€ 0	
	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne		€ 0	
Totaal			€ 0	

C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)” en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van gemeente Leidschendam-Voorburg in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.

- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde ‘onafhankelijkheidsevaluatie’), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de controlecliënt voorziet in een gemeenteraad of een auditcommissie, overwegen wij ook een van deze instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen wordt periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om het komend boekjaar teamleden bij de gemeente Leidschendam-Voorburg te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Leidschendam-Voorburg

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid met een (geschatte) waarde van meer dan € 100 ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Onder Deloitte wordt verstaan één of meer van Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL” of “Deloitte Global”), haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten (tezamen, de “Deloitte-organisatie”). DTTL en haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten zijn juridisch gescheiden en onafhankelijke entiteiten, die elkaar niet kunnen verplichten of binden ten aanzien van derden. DTTL en iedere DTTL member firm en aan hen verbonden entiteiten zijn aansprakelijk voor hun eigen handelen en nalaten, en niet voor het handelen of nalaten van een andere entiteit. DTTL verleent geen diensten aan cliënten. Raadpleeg www.deloitte.com/about voor meer informatie.

Deloitte levert toonaangevende audit- en assurance-, belastingadvies- en juridische diensten, en diensten op het gebied van consulting, financial advisory, en risk advisory aan bijna 90% van de Fortune Global 500® en duizenden particuliere bedrijven. Onze professionals leveren meetbare en blijvende resultaten die het vertrouwen van het publiek in kapitaalmarkten helpen versterken, klanten in staat stellen te transformeren en bloeien, en de weg wijzen naar een sterkere economie, een meer rechtvaardige samenleving en een duurzame wereld. Voortbouwend op haar meer dan 175-jarige geschiedenis, omvat het bereik van Deloitte meer dan 150 landen en gebieden. Ontdek hoe de meer dan 415.000 mensen van Deloitte wereldwijd een impact maken die ertoe doet op www.deloitte.com.

Deze communicatie bevat louter algemene informatie en noch DTTL, noch haar wereldwijde netwerk van member firms of aan hen verbonden entiteiten verleent door middel van deze communicatie professioneel advies of diensten. Voordat u een beslissing neemt of actie onderneemt die van invloed kan zijn op uw financiën of uw bedrijf, dient u een gekwalificeerde professionele adviseur te raadplegen. Geen enkele entiteit in de Deloitte-organisatie is verantwoordelijk voor enig verlies dat wordt geleden door een persoon die op deze communicatie vertrouwt.

© 2025. Neem voor informatie contact op met Deloitte Nederland.